

E leprosis, ut interrogaveras quid esset apud nos maxime Patavinos, pro mediis ætatibus in quas intueor, & pro tabulariis in quibus versor; id in primis acceperis ex æde Majore. Millesimo ducentesimo vigesimo septimo indictione quintadecima, die XI intrante januario. Johannes Dente de Vico Bergano munarius districtus, qui juravit die Sabati IX. intrante januario ferre testimonium in hac causa, dixit. Scio, quod est circa XXV. annos, quod quidam *Malsanus* fecit unum *theumum* inter pontem Canalis longi, & clausuram Otolini Coni de Sclata: & paucis diebus ille *theumus* ibi stetit: & audivi dici, quod ille Otolinus illum *theumium* destruit, & expulit inde illum *Malsanum*. Interogatus de nomine *Malsani*, & quis fuit? respondit nesire. Et tunc idem Otolinus cum suis laboratoribus fecit unum fossatum a capite pontis Canalis Longi usque ad pontem sue clausure. Interogatus de tempore & anno & mense die quando dictus *theumus* & fossatum facti fuere? respondit non recordari. *Nam huc ad explicandum facit Guillelmus Autor coæ cus in Vitam S.*

Bernardi lib. I. cap. VII. commemorans de solitario quodam homine; quem cum ibi visitarem, *inquit*, inveni eum in suo illo *tugurio* quale Leprosis in compitis publicis fieri solet.

Additur ex Chronicis Montisereni Tom. IV. Rer. Lusaticarum; quemadmodum Jo. Maderus edidit: anno, *ait*, *MCXXVIII.* alius quidam se leprosum fuisse & meritis B. Petri in hoc loco mundatum fuisse asserebat; nolam, cujus signo hujusmodi homines eleemosinam solent petere, quam ipse vidi, ad altare obtulit, & cum fideli protestatione beneficii & gratiarum actione discessit. *Hoc enim solemne est apud historicos medii ævi repellere leprosos a conversatione sanorum: Quod & admonet Gervasius Dorobernensis exitu seculi duodecimi scriptor in Chronicis suis capite XI. loquens de* Leprosis; qui sanis cohabitare non possunt, ait. *Quæ plane Patavinis nostris eadem videas memorari de Codice Statutorum qui seculo tertiodecimo scriptus est; Sic autem refert;* Statutum vetus conditum ante millesimum ducentesimum trigesimum sextum; *videlicet*, Malsani seu leprosi non vadant per civitatem Paduæ & suburbia. *Lib. III. Rubr. VIII.* de Immundiciis. *Itaque de Patavino Malsano, quem primum posuimus, ad leprosos Anglos, ad Germanos, ad Gallos deflexímus atque, ex eorum, de statu nostri cognovimus: ex iisque mox recurrimus ad leprosos nostros aut malsanos Patavinos. Eosdem quippe leprosos esse malsanis & advertere est ex Autore Vitæ Joannis Papæ XXII. de MSS. Berardi Guidonis ad ultimum Tomi Tertii Rerum Italicarum. Sic habet;* Anno Domini MCCCXXI. fuit detecta ac deprensa concepta nequitia Leprosorum contra sanos in regno Franciæ. Machinantes siquidem in salutem populi Male sani, *ait*, corpore, & insani mente disposuerant, ut aquas fluminum, & fontium, atque puteorum ubique inficerent, appositis venenosis & infectis atque inficientibus confectis pulveribus in eis-

dem;

dem, ut homines ſani bibentes ac utentes eiſdem aquis vere infectis, efficerentur Leproſi atque morbidi, aut penitus necarentur. *Ut Statutum Patavinum dixerat* Leproſos *aut* Malſanos, *ita hiſtoricus hic alius appellat* Leproſos *aut* Malſanos. *Eodemque modo Jacoponus Tudertinus in Canticis adverſus Octavum Bonifacium Pontificem dixerat ſe vel* Infirmum Putulentum, *vel &* Leproſum Putulentum; *quod variant editiones anno MCDXCV. vel anno MDCXVII. Malſani vel Infirmi commune vocabulum pro peculiari leproſis fuit. Hinc & popularis quidam noſter, ut infra conſtabit, anno MCCXXXVIII. Stipem legat* Infirmis Maleſanis, *ait: intelligit autem Leproſos.*

Quos eo modo generatim dictos apparet, quod nulla magis morbi peſtis aut morboſorum facies eſſet horribilis hominibus ſanis: ita nulli magis diſtinguebantur a ſanis. Ex quo ſecluſi aliorum conſortio fuerunt; ut Gervaſius Dorobernenſis, ut Statutum Patavinum deſignaverant hic apud nos; ut idem Jacoponus admonuit his verſibus,

Come infermo putolente
Son gettato via da ſani;
E non a Chieſa; nè a menſa
Con lor poſſo il pan mangiare.

Vel in Canticis aliis.

De ſto mondo l'ha privato,
Che gettato fuor ne ſia.
Com'ſe fa de la malſania
Che dagli ſani è ſeparato.

Rurſus hoc loco Jacoponus abſtrahit a ſanis hominibus malſanos; eorumque morbum qui lepra eſt, Malſaniam, *vocat. Hoc enim fecerat in Canticis rurſus aliis: ubi cum vellet de*

Giezi discipulo Elisei dicere quoniam propter avaritiam leprosus factus esset ait :

Per l'avarizia immalsanio il discepol d'Elisio.

Nunc habe plures hos infirmos aut malsanos, vel malesanos, ac, si vis, malenatos in testamento Speronellæ matronæ de tabulario majoris ædis ; anno millesimo centesimo nonagesimo secundo, indictione X. die secundo intrante Octubre; *ait*, relinquo Hospitali de Cazosana; relinquo Hospitali de Ruca fluminis; Hospitali de Vicoageris; Hospitali Sancti Pauli Malsanis de Padua solidos C. Malsanis de Este libras III. Malsanis de Montesilicis solidos LX. Malsanis de Bassano solidos C. Malsanis de Vicentia solidos LX. Malsanis de Feltre solidos LX. Malsanis de Tarvisio solidos LX. &c. *Quoniam sumus ex eo tempore Marchiani simul omnes hi populi.*

Rursus ex ejusdem Speronellæ Matronæ Codicillis anno millesimo centesimo nonagesimo nono, indictione secunda, die X. intrante junio. *Sic instituit;* relinquo, *ait*, Hospitali Sancti Spiritus. Et libras L. Ecclesiæ Sanctæ Crucis de Padua; de quibus volo, ut malesanis ibidem morantibus indumenta emantur. Malesanis de Montesilicis X. libras, de quibus volo, ut eis vestimenta emantur. *Hic de* Malesanis *initio dixerat Speronella morantibus ad S. Crucem de Padua. Neque aliter anno* millesimo ducentesimo trigesimo octavo die nono intrante agusto; Dominus Buffonus de Bertholoto de hora Sancti Mathei de Padua, relinquo, *ait*, solidos quadraginta Infirmis malesanis de Sancta Cruce; *quod supra notaveramus : & habetur instrumentum penes Canonicos Patavinos : ut reliqua hactenus omnia.*

Vulgaverat Muratorius in Dissertatione Quinquagesima septima scriptum donationis a Taurinense quidem præsule factum pro pane & vino malsanis, *inquit*, anno millesimo centesimo octuagesimo sexto, quintodecimo die mensis julii . *Tamen hoc loco minime editorem puto vim perspexisse*

voca-

vocabuli; *cum passim Leprosi vocarent se malsanos. Is enim vir in Sextadecima Dissertatione sua qui de Leprosis dicebat non inaniter; hic omisit comparare Malsanos cum suis Leprosis; Leprosos putavit infirmos sui cujuslibet generis: at Malsanos universim quoslibet ægrotos alios. Inter has Malsanorum vel Leprosorum miserias si liceat aliquid interjicere; certus Autor Ardizonius in capite quartodecimo de Feudis, ubi nominat omnes eos qui de peculio suo nihil alienare possunt*, item Leprosus ex hoc genere est, *inquit: est Jacobus Ardizonius inter initia seculi XIII. de quo disserit Maffejus in secundo libro Veronæ illustratæ, cum de suis agit Scriptoribus Veronensibus. Hos ergo homines ærumnosos ibi pariterque pecunios videbamus. Apud nos in Montesilice non ita videtur esse de grege quodam talium miserorum. Fundatur apud Monsilicanos* anno MCLXXXXI. indictione IX. Mense Aprili. *Hospitale Leprosorum seu Malsanorum*. In communi Conscilio. Gerardus VVinicelli Consul Montissilicis presentibus aliis consulibus sociis suis, scilicet VVidone Griberge, & Zambono Joannis Blanci, & Bonifacino Sigi; titulo donationis investivit Enricum archipresbiterum de Montesilicis,& VVinizum recipientes ad honorem & utilitatem Dei & Beati Michaelis Archangeli de pecia 1. de terra ad proprium posita in Savelone prope Molinos communis: Ubi etiam Leprosi morari debent. &c. In qua terra debet ecclesia edificari ad honorem & nomen suprascripti Sancti Michaelis & Dei. Et ibi Leprosi debent habitare. Quam terram suprascripta Ecclesia debet habere & tenere ad proprium, & suam inde utilitatem facere in perpetuum, retento tamen in communi Montissilicis jure patronatus. *Arch. S. Prosdocim. Parem domum Leprosis instituunt alibi Camaldulenses Mitarellus atque Costadonus* anno *MCLXXXVIII.* die tertio Mensis Aprilis; *ut est in eorum videlicet Annalibus. Hoc habent*. Nos quidem presbyter Nicolaus Monachus,

& yco-

& yconimus venerabilis Monasterii Sanctorum Andree & Gregorii in Clivo Scauri, domnus Petrus presbyter, &c. locamus vobis Raymundo presbytero, Zaccheo, & Aloesi, vestrisque successoribus lepre morbo laborantibus.

Imo fundari finitimos apud Vicentinos Hospitale quodam Leprosorum vel anno MCLXXVI. vidi memoratum vulgaribus quibusdam memoriis apud populares eos.

Extra urbes hæc omnia Leprosorum domicilia vult fuisse Muratorius: aut eadem fere semper, *ait. Quæ rursus ait de vocabulo S. Lazari non semel indicium tenere. Sane produntur apud nos in viciniis urbis hoc alioque loco non semel Hospitalia S. Lazari seculo tertiodecimo toto: Leprosi Malsanique silentur ibi. Quibus temporibus, anno præsertim millesimo ducentesimo trigesimo primo, mense majo Sanctum Lazarum tamen obtinebamus intra Montemsilicis intra muros Oppidi Montissilicis: ut certum est ibi de tabulario S. Justinæ. Visebatur ultimis quoque annis ædicula muris veteribus, at ruentibus ex ea parte Scalarum versus occidentem qua scanditur ad Ecclesiam S. Justinæ. Est liber eo titulo* Pallas Rhætica armata, & togata, *Autore Fortunato Sprechero, anno MDCXVII. Basileæ. Libro octavo civitatem Curiam describens, in primis hæc velut in suburbiis loca recenset.* Ad civitatem spectant, *ait*, loca ad Malesanos (*Massans*): ibi enim Leprosorium est; Lauribalneum (*Lurlibald*); & Erasca. *Quam scriptor opportunus ad ornandas interpretationes meas!*

De Gataris duobus historicis nostris celebris est locus alius atque alius apud Patavinos eruditos: is alter e Galeatio Patre sic habet: avvenne che il Venerabil vescovo di Cinque Chiese, che per sua infermità, la qual era Leprosa, era stato per questo molti dì in Padova, fu guarito per consiglio & opinione di Mess. Giacomo d'Arquà di Padova famoso Dottore in medicina: la qual liberazione fu fatta per mangiar vipere, e serpenti, ed altri animali velenosi.

Gemi-

Geminus alius locus ex Andrea Filio sic adonat: il Venerab. e Rever. Vescovo di Cinque Chiese, sino alli 24. di Marzo era stato per infermità nella Città di Padova, per sanarsi di quella ch' era una Lepra: e fu curato e guarito per l'Eccellente Dottore Mess. Giacomo d'Arquà; e per redimerlo, gli fece mangiare Vipere, Serpenti, & altri animali velenosi: e così per la Dio grazia fu liberato. *pertinent hæc ad exitum seculi quartidecimi. Magnus Speronus insanabilem putat Lepram, simul Idropem: Initio Apolog.*

Nam seculo tertiodecimo Thomas Cantipratanus, imposito sibi nomine Boetii de Disciplina Scholarium *proposuit aliud remediorum præterea genus: si cui magis placet. Hoc habe.* Legitur autem Thymothei filium, lepra incumbente castratum *fuisse. Subter bujusmodi quasi textum grandiusculis verbis, in codice meo ponitur adnotatio minore charactere tamquam viri alterius interpretis; atque hoc modo est:* Item notandum quod lepra est quædam infirmitas ex nimio calore proveniens, unde colerici, ut frequenter, sunt leprosi propter nimium calorem. Et secundum Avicennam, duplex est remedium contra lepram. Primo dum juvenis percipit lepram dividere debet vespertilionem, & membro leproso supponere. Secundo debet removere testiculos. In illis enim concurrunt omnes venæ corporis: quare in eis est calor intensissimus, qui tepescit testiculis abjectis. *Ponitur editio mei codicis Argentinæ Anno Domini MCDXC. in die Sanctæ Brigidæ. Non dissimulabo me vel initio Dissertationis bujus qualiscumque; dum leprosos descriptos volo, tamen abstinuisse quibusdam Leprosis celsioris antiquitatis, & quales memorat Dandulus Octavo seculo; aut si qui prædicantur apud nos in aliquibus Sanctorum Revelationibus. Tenui vero me temporibus præsentioribus, & cum calamitosi homines dabant se vere manifestos cum suis signis & notis & tuguriis; erantque nobis ibi facti quasi palpabiles.*

No.

Nostri seniores Medici seculo quintodecimo, non ii quidem speculantes in hujus eruditionem nominis, aut alterius, ut nos fecimus, aut in ceteras rationes eas antiquitatis, at non omittebant universim de Lepræ morbo præceptiones edere. Michael Savonarola tam celebris nominis vir apud Patavinos in id argumentum scripsit. Id autem noscimus ex catalogo Bibliothecæ Riccardianæ, Manuscriptorum, quem Jo. Lamius confecit. Ibidem pag. CCCXLVIII. Sic apparet: Savonarola Michael de Lepra *L. II.* Codex Chartaceus in fol.

Consilia Medica L. III. &c. Michael Savonarola Patavinus Domini Marchionis Ferrariæ physicus compilavit. *Totam schedam mibi descripsi Venetiis jam nonnullis annis apud Camaldulenses.*

Et habentur apud me quoque de Collectaneis aliis medicis eodem seculo quintodecimo notæ pariter aliæ; qualis est; unguentum, *inquit*, in pustulis faciei, sicut lepræ. *Et alio vel alio loco alia. Denique nec omittitur in fine Chartaceorum curam proponere lepra laborantium.*

Cum sonaret inter amicos, Egregium Columbum suis expensis edere Dissertationem meam De Cultu Lini, *quam ei dederam; jamque ad eam rem cuncta cum suo Typographo comparavisse: quæ mibi insperata viri præclari liberalitas: Tum ibi rumor inter alios amicorum suscitatus est de facto alio, neque eo simili, neque ejus decoris. Vir elegans & eruditior; & qui me deperibat, ut videri tunc voluit; venit ad me anxius expetens Dissertationem; Dissertationem de Leprosis, ait; quam statim edere volo. Is vere pactus est edere. De Columbo nullum unquam pactum venerat. Dum cunctarer amplius, urgebat, instabat, negabat sine ea quiescere posse. Dedi eam: osculatus est: editionique trado, inquit. Annos duos editio silet. Quam viri inertiam nauseantes hi nonnulli boni, vere prodiderunt expensis suis.*

Nostri seniores Medici seculo quintodecimo, non ii quidem speculantes in hujus eruditionem nominis, aut alterius, ut nos fecimus, aut in ceteras rationes eas antiquitatis, at non omittebant universim de Lepræ morbo præceptiones edere. Michael Savonarola tam celebris nominis vir apud Patavinos in id argumentum scripsit. Id autem noscimus ex catalogo Bibliothecæ Riccardianæ, Manuscriptorum, quem Jo: Lamius confecit. Ibidem pag. CCCXLVIII. Sic apparet: Savonarola Michael de Lepra *L. II.* Codex Chartaceus in fol.

Consilia Medica L. III. &c. Michael Savonarola Patavinus Domini Marchionis Ferrariæ physicus compilavit. *Totam schedam mihi descripsi Venetiis jam nonnullis annis apud Camaldulenses.*

Et habentur apud me quoque de Collectaneis aliis medicis eodem seculo quintodecimo notæ pariter aliæ; qualis est; unguentum, *inquit*, in pustulis faciei, sicut lepræ. *Et alio vel alio loco alia. Denique nec omittitur in fine Chartaceorum curam proponere lepra laborantium.*

Cum sonaret inter amicos, Egregium Columbum suis expensis edere Dissertationem meam De Cultu Lini, *quam ei dederam; jamque ad eam rem cuncta cum suo Typographo comparavisse: quæ mihi insperata viri præclari liberalitas: Tum ibi rumor inter alios amicorum suscitatus est de facto alio, neque eo simili, neque ejus decoris. Vir elegans & eruditior; & qui me deperibat, ut videri tunc voluit; venit ad me anxius expetens Dissertationem; Dissertationem de Leprosis, ait; quam statim edere volo. Is vere pactus est edere. De Columbo nullum unquam pactum venerat. Dum cunctarer amplius, urgebat, instabat, negabat sine ea quiescere posse. Dedi eam: osculatus est: editionique trado, inquit. Annos duos editio silet. Quam viri inertiam nauseantes hi nonnulli boni, vere prodiderunt expensis suis.*

PATAVII,
CIϽIϽCCLXXII.
TYPIS
Cominianis.
Superiorum
permissu.